

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Remissvar – utkast till lagrådsremiss Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet

Åklagarmyndigheten har ombetts att lämna synpunkter på förslaget om avskaffad ungdomsreduktion för unga myndiga vid allvarlig brottslighet. Med anledning av detta önskar myndigheten framföra följande.

Sammanfattning

Åklagarmyndigheten har ingen erinran mot förslaget om att avskaffa ungdomsreduktionen för lagöverträdare i åldern 18–20 år som begår de allvarligaste brotten men noterar att ett genomförande av förslaget kommer att leda till påtagliga tröskeeffekter och att förslaget skulle kunna uppfattas som inkonsekvent.

När det gäller förslaget vill Åklagarmyndigheten framhålla att det finns ett behov av att analysera hur straffmätningen vid flerfaldig brottslighet ska ske och att det är angeläget att regleringen kring påföljdsval övervägs ytterligare.

Åklagarmyndigheten konstaterar att de föreslagna förändringarna kommer att leda till en ökad arbetsbörda för myndigheten.

Inledning

Åklagarmyndigheten anser att det krävs insatser mot organiserad brottslighet och annan kriminalitet kopplad till gängbildning, även då detta involverar unga personer. Myndigheten anser att förslaget som tar sikte på de personer i åldersgruppen 18–20 år som begår de allvarligaste brotten är att föredra framför att avskaffa ungdomsreduktionen även för mindre allvarlig brottslighet.

Som noterats i utkastet (s. 30) kan förslaget kritiseras för att det kommer att leda till tröskeeffekter. Dessa kommer att bli påtagliga och särskilt tydliga i de fall en gärningsperson under 18 år döms för allvarliga brott begångna tillsammans med en person som nyss fyllt 18 år. Ökade tröskeeffekter är dock

oundvikliga om man vill skärpa straffen för den aktuella åldersgruppen utan att göra förändringar för lagöverträdare under 18 år, vilket det inte finns skäl för.

Åklagarmyndigheten har i tidigare remissvar (ÅM2020/1249) fört fram en oro över att lagförslag kan leda till att barn i högre utsträckning utnyttjas av äldre personer för att begå eller ta på sig ansvaret för allvarliga brott. Även om det är svårt att bedöma hur stor risken är gäller denna farhåga i än högre grad det nu aktuella lagförslaget, eftersom incitamentet för detta rimligen ökar ju större skillnaden är mellan de straff som utdöms för en lagöverträdare i åldern 18–20 år jämfört med en lagöverträdare i åldern 15–17 år.

Förslagen

Åklagarmyndigheten vill framföra följande synpunkter på förslagen i utkastet till lagrådsremiss. Synpunkterna följer huvudsakligen dispositionen i utkastet.

Slopad ungdomsreduktion vid straffmätningen för allvarliga brott (5.1)

Den föreslagna konstruktionen av 29 kap. 7 § brottsbalken, som innebär att hänsyn inte tas till den misstänktes ålder om brottet har en viss straffskala, är oprövad i svensk rätt. Som noteras i utkastet är konstruktionen att knyta an till brottets straffskala beprövad i straffrättsliga sammanhang. Samtidigt är regeln i 29 kap. 7 § brottsbalken en straffmättningsregel som ska tillämpas efter att man fastställt brottets, eller den samlade brottslighetens, straffvärde enligt 29 kap. 1 § brottsbalken.

Det framstår, bl.a. mot den bakgrunden, som oklart hur straffmätningen ska gå till när någon i den aktuella åldersgruppen samtidigt ska dömas för flera brott, där något men inte alla brott omfattas av den nya regeln om slopad ungdomsreduktion. Uttalanden om hur detta bör ske saknas i utkastet till lagrådsremiss. En liknande problematik finns visserligen redan i dag vid straffmätningen av flerfaldig brottslighet som begåtts av en person före respektive efter dennes 18-årsdag, men dessa situationer kommer att bli vanligare med den föreslagna regleringen. Vägledning i denna fråga är nödvändig för att inte olikheter ska uppstå i rättstillämpningen.

Åklagarmyndigheten noterar vidare att den föreslagna lagstiftningslösningen innebär att ungdomsreduktionen kommer att kvarstå avseende vissa allvarliga brott (exempelvis grovt olaga hot, fridskränkingsbrott, allvarliga fall av misshandel och narkotikabrott samt systematisk ekonomisk brottslighet såsom grova bedrägerier och grova penningtvättsbrott) som i det enskilda fallet kan ha ett högre straffvärde än vissa av de brott för vilka ungdomsreduktionen avskaffas (exempelvis vid vissa försök och förberedelser till rån eller grov misshandel). De skäl som anförs för den nya ordningen torde göra sig lika

starkt gällande i de först nämnda fallen, varför förslaget skulle kunna uppfattas som inkonsekvent. Det är svårt att se några enkla lösningar på denna fråga men det kan finnas skäl att ytterligare överväga bestämmelsens utformning.

Åklagarmyndigheten delar uppfattningen i lagrådsremissen att det kan förmodas att strafflindringsgrunden i 29 kap. 3 § första stycket 3 brottsbalken kommer att åberopas och tillämpas oftare i de fall den tilltalades ungdom inte ska beaktas enligt 29 kap. 7 § brottsbalken. Myndigheten instämmer i det som noteras i lagrådsremissen om att det även fortsättningsvis ska krävas ”att den unge lagöverträdarens utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga varit bristande jämfört med andra i samma ålder och att det funnits ett samband mellan denna brist och brottet” för att strafflindringsgrunden ska tillämpas. Det är dock osäkert hur praxis i denna del kommer att utvecklas. Om den aktuella bestämmelsen åberopas i större utsträckning riskerar det att medföra att förundersökningarna och huvudförhandlingarna tyngs genom att mer utredningsresurser kommer att behöva läggas på att utreda omständigheter kring den unges person.

Ingen särbehandling vid påföljdsvalet (5.3)

Beträffande den föreslagna ändringen av 30 kap. 5 § brottsbalken om att slopa kravet på särskilda skäl för att döma lagöverträdare i åldern 18–20 år till fängelse är Åklagarmyndighetens uppfattning att följderna av förändringen inte är tillräckligt belysta. Myndigheten delar inte bedömningen i utkastet att förändringen ”inte bör innebära någon betydande ökning av antalet frihetsberövande straff vid mindre allvarlig brottslighet”. Risker är överhängande att förändringen kommer att medföra att betydligt fler lagöverträdare i den aktuella åldersgruppen döms till korta fängelsestraff på grund av återfall i brott, inte minst då unga lagöverträdare ofta har fler och tätare lagföringar än äldre på grund av de skyndsamhetskrav som stadgas i lagen (1964:167) om unga lagöverträdare. Det är därför angeläget att överväga behovet av förändringen och utformningen av denna regel ytterligare.

Konsekvenser (avsnitt 9)

Åklagarmyndigheten är alltjämt av uppfattningen att den föreslagna reformen kommer att medföra ökad arbetsbörda och ökade kostnader för myndigheten och för andra aktörer i rättskedjan.

Förslaget kommer att leda till att fler personer i den aktuella åldersgruppen kommer att vara häktade under brottsutredningarna, då de högre straffmättningsvärdena innebär fler frihetsberövande påföljder i slutändan. Detta medför krav på mer aktiv förundersökningsledning och närvaro vid fler häktningförhandlingar.

De strängare påföljder som förslaget medför kan också förväntas föranleda fler överklaganden, med ökad tid för handläggning av målen i hovrätten som följd.

Slutligen finns det, som nämnts ovan, en risk att ett ökat åberopande av 29 kap. 3 § första stycket 3 brottsbalken kommer att påverka omfattningen av både förundersökningar och huvudförhandlingar om ett större fokus behöver läggas på utredningen av omständigheter kring den misstänktes person.

Detta yttrande har beslutats av vice riksåklagaren Katarina Johansson Welin efter föredragning av kammaråklagaren Jesper Paulander. Synpunkter har hämtats in från ämnesspecialisten med inriktning mot ungdomsbrott, kammaråklagaren Åsa Okmark. I den slutliga handläggningen av ärendet har rättschefen Marie-Louise Ollén, överåklagaren Lennart Guné och överåklagaren Astrid Eklund deltagit.

Katarina Johansson Welin

Jesper Paulander

Kopia till

Kommunikationsavdelningen

Rättsavdelningen

Biblioteket

Paula Ljunggren, chefssekreterare